

Dr hab. Bernadetta Nitschke-Szram, prof. UZ
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Zielonogórski

Recenzja rozprawy doktorskiej
mgr Klaudii Gołębiowskiej pt. *Polityka integracji imigrantów w III RP.*
Europejskie standardy a polskie realia, maszynopis, ss. 319.

Podjęcie przez mgr Klaudię Gołębiowską badań nad polityką integracji imigrantów w III RP uważam za przedsięwzięcie trafne i pożądane z naukowego punktu widzenia. Zagadnienie to, z uwagi na ruchy migracyjne z którymi musiały się zmierzyć w ostatnim okresie państwa Unii Europejskiej, stało się niezwykle aktualne również ze społecznego i politycznego punktu widzenia. Sytuacja demograficzna w państwach Unii Europejskiej, z uwagi na niski przyrost naturalny, jest trudna. W tych okolicznościach, w interesie wielu krajów jest przyjęcie migrantów, którzy w przypadku pełnej integracji ze społeczeństwem danego kraju, mogą znacząco przyczynić się do zachowania dotychczasowego poziomu życia. Również Polska musi zająć stanowisko w tej kwestii i zmierzyć się z problemami, które się z związku z tym pojawiają. Biorąc pod uwagę powyższe, wybór tematu rozprawy doktorskiej przez mgr Klaudię Gołębiowską uznać należy za właściwy i jednoznacznie podkreślić jego aktualność i wagę.

Problem badawczy, cel główny rozprawy, cele cząstkowe i hipotezy badawcze Doktorantka zaprezentowała we wstępie. Celem głównym rozprawy stało się ukazanie ewolucji polskiej polityki integracyjnej oraz wskazanie obszarów i wyzwań dla kreatorów tejże polityki. Jego realizacja stała się możliwa poprzez wprowadzenie szczegółowych pytań badawczych. Oprócz celów badawczych - hipotezy badawcze, wydają się stanowić najważniejszy punkt odniesienia w dokonywaniu oceny wartości naukowej pracy. Doktorantka postawiła jedną hipotezę główną – *Polska polityka integracyjna jest kształtowana w sposób pasywny i nie korzysta ona z doświadczeń innych państw w celu stworzenia optymalnego modelu integracji imigrantów, a obecne regulacje są w głównej mierze wprowadzane pod presją standardów UE*. Z hipotezy tej wyprowadziła cztery hipotezy cząstkowe, których weryfikacja następuje w treści pracy. Uważam, że w kontekście problemu badawczego i celów rozprawy wszystkie hipotezy zostały postawione prawidłowo. Są one powiązane ze sobą logicznie, wyraźnie określając kierunek i zakres badań, a ich empiryczna weryfikacja umożliwiła Doktorantce realizację założonych celów badawczych.

Przyjęta przez Doktorantkę metodyka badań jest odpowiednia do realizacji sformułowanych celów i hipotez badawczych. Specyfika pracy skłoniła mgr Klaudię Gołębiowską do zastosowania analizy komparatystycznej, metody historycznej, metody systemowej średniego zasięgu, metody instytucjonalno-prawnej, techniki analizy źródeł i opracowań źródłowych oraz techniki wywiadów.

Doktorantka napisała swoją rozprawę w oparciu o szeroką, bardzo rzetelną bazę źródłową i literaturę przedmiotu. Oparła się w dużym stopniu na regulacjach prawnych, na które złożyły się normy prawa międzynarodowego, dokumenty Unii Europejskiej oraz normy prawa obowiązujące w III RP. Odwołała się również do bogatych informacji statystycznych. Wykorzystała bogatą literaturę przedmiotu oraz materiały znajdujące się na stronach internetowych instytucji administracji rządowej oraz organizacji pozarządowych. Stan badań w sposób przejrzysty zaprezentowała we wstępie.

Mgr Klaudia Gołębiowska jasno zarysowała też zakres czasowy i terytorialny pracy. Punktem wyjścia dla Doktorantki stał się rok 1989, choć główna uwaga została skierowana na okres po akcesji Polski do Unii Europejskiej. Wtedy to bowiem została zapoczątkowana implementacja przez Polskę szeregu regulacji unijnych związanych z migracjami. Analizę kończy rok 2015, którego waga miała wymiar międzynarodowy oraz krajowy. Z jednej strony Europa stanęła wobec potężnego kryzysu migracyjnego a Polska znalazła się w obliczu ważkich decyzji politycznych wynikających z podwójnych wyborów: prezydenckich i parlamentarnych. Rozprawa przedstawiona przez Doktorantkę terytorialnie koncentruje się na analizie polityki integracyjnej imigrantów w III RP, choć w pracy zostały przywołane również przykłady wybranych modeli polityk integracyjnych imigrantów.

Struktura rozprawy jest poprawna i zgodna z koncepcją badawczą. Praca składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów i zakończenia. Dwa pierwsze rozdziały mają charakter wprowadzający, natomiast trzy pozostałe koncentrują się na głównym problemie badawczym.

Rozdział pierwszy pt. *Koncepcje integracji imigrantów*, ma charakter teoretyczny. Punktem wyjścia dla Doktorantki stało się przedstawienie terminologii zastosowanej w dysertacji. Wskazuje ona na wagę relacji pomiędzy pojęciem *integracja* i *asymilacja*. Podkreśla, że współcześnie termin *integracja* zastąpił pojęcie *asymilacja*. Przywołuje również pojęcia alternatywne dla *integracji*. Przedstawia nowe teorie migracyjne akcentując fakt, że migracje są zbyt skomplikowanym i wieloelementowym procesem, żeby dało się je wytłumaczyć przy użyciu jednej teorii. Ponadto większość teorii dotyczących migracji ma charakter interdyscyplinarny i pojawia się przy kilku dyskursach jednocześnie. Doktorantka naświetla również wieloaspektowy wymiar *integracji*. Uważam, że jest to rozdział potrzebny

bowiem wprowadza czytającego w złożoność podjętego zagadnienia oraz przekonuje o wiedzy, erudycji i umiejętności formułowania własnych sądów przez Doktorantkę. Jest on także poprawny pod względem zakresu i sposobu podejścia do omawianej problematyki.

Rozdział drugi pt. *Integracja imigrantów w Unii Europejskiej* przedstawia praktyki podejmowane wobec imigrantów celem integracji. Punktem wyjścia dla Doktorantki stało się przedstawienie genezy procesów migracyjnych w Europie, jak również działań pomocowych wobec migrantów. Nawiązuje do dorobku Ligi Narodów oraz Organizacji Narodów Zjednoczonych w tym zakresie. Koncentruje się jednak na dokumentach i działaniach Unii Europejskiej. Przytacza również trzy przykłady polityk integracyjnych imigrantów realizowanych przez: Wielką Brytanię, Francję oraz Szwecję. Widać tu wyraźnie, że podejście państw członkowskich Unii Europejskiej różni się znacznie zarówno pod względem przyjętej koncepcji integracji, stosowanych środków, ustawodawstwa, jak i rezultatów osiągniętych przez wdrożenie określonych strategii integracyjnych. W tym wypadku brakuje mi jednak wyjaśnienia dlaczego Doktorantka posłużyła się tymi – a nie innymi przykładami. W podrozdziale poświęconym polityce integracyjnej Wielkiej Brytanii zabrakło mi informacji o jej efektach. Nie umniejsza to jednak wartości merytorycznej rozdziału.

Rozdział trzeci pt. *Polska jako cel imigracji* ukazuje Polskę jako cel imigracji. Doktorantka akcentuje fakt, że Polska należy do państw opóźnionych w procesie transformacji statusu migracyjnego. Nie mogło być jednak inaczej zważywszy na fakt, że ze zjawiskiem migracji Polska zmierzyła się dopiero po 1989 roku stając się uczęszczanym szlakiem tranzytowym. Doktorantka kładzie nacisk na praktyczne aspekty polskiej polityki migracyjnej ukazując: możliwości wjazdu na terytorium Polski i dostępu do polskiego rynku pracy, oraz politykę: wobec imigrantów o nieuregulowanym statusie, naturalizacyjną i wobec cudzoziemców pochodzenia polskiego. Analizie poddane zostały również kategorie imigrantów ze szczególnym naciskiem na cudzoziemców chronionych. Przedstawiony materiał prowadzi do wniosku, że Polskę można uznać za państwo o profilu emigracyjno-imigracyjnym, z niewielkim napływem imigracyjnym. Doktorantka wskazuje, że te same czynniki zniechęcające imigrantów do przyjazdu do Polski wypychają też Polaków na emigrację.

Rozdział czwarty pt. *Strategiczne założenia polityki migracyjnej i integracyjnej* ukazuje cele i priorytety tej polityki, jak również podmioty je realizujące. Doktorantka podkreśla, że w 2012 roku Rada Ministrów przyjęła dokument strategiczny *Polityka migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania*, który zawiera przegląd i ocenę aktualnej sytuacji migracyjnej Polski, a także zalecenia na przyszłość. Polityka migracyjna

powinna uwzględniać potrzeby polskiego rynku pracy oraz kłaść większy nacisk na programy integracyjne od początku pobytu cudzoziemca w Polsce oraz poszerzenie grupy obcokrajowców objętych tymi programami. Dużą rolę w tym zakresie odgrywają organizacje pozarządowe, co Doktorantka podkreśla wskazując konkretne przykłady działań. Rozdział kończy analiza programów polskich ugrupowań politycznych pod kontem treści dotyczących imigrantów.

Pracę kończy rozdział piąty pt. *Integracja imigrantów w praktyce* zawierający omówienie szczegółowych komponentów polityki integracyjnej. Doktorantka weryfikuje znaczenie kluczowej roli rynku pracy w stymulowaniu napływu cudzoziemców. Podkreśla wagę łączenia rodzin dla prawidłowego przebiegu procesu integracji. Ukazuje również pozycję polityki integracyjnej Polski na tle 38 państw w świetle raportu MIPEX z 2015 roku. Wreszcie odwołuje się do przykładu uchodźców z Czeczeni, aby uchwycić faktyczne bariery w integracji imigrantów w polskim społeczeństwie.

Wnioski z pracy Doktorantka zamieściła w zakończeniu. Wskazują one na pozytywną weryfikację postawionych przez Nią tez.

Strona warsztatowa opiniowanej rozprawy doktorskiej mgr Klaudii Gołębiowskiej zasługuje na pozytywną ocenę. Pracę cechuje bowiem kompleksowość i wnikliwość dociekań. Doktorantka wyczerpująco objaśnia wykorzystywane pojęcia i charakteryzowane zjawiska. Posługiwała się przy tym poprawnym od strony stylistycznej i komunikatywnej, językiem. Wykorzystane metody zostały użyte przez Doktorantkę zgodnie z zaleceniem metodologii badań naukowych. Do nielicznych usterek, nie wpływających na pozytywną ocenę, można zaliczyć:

- potknięcia stylistyczne (np. s. 46, w. 3-5; s. 65, w. 5; s. 83, w. 17-19; s. 129, w. 23-25);
- literówki (np. s. 52 nie „na” a „ona”; s. 140 nie „uregulowano” a „uregulowań”, s. 140 nie „państwowe” a „państwowej”, s. 165 nie „calu” a „celu”, s. 251, nie „do” a „po”);
- na s. 158 dwa razy została podana ta sama treść (ten sam akapit pojawia się dwa razy);
- w rozdziale trzecim dwa razy pojawia się podrozdział 2.4; w rozdziale piątym to samo dotyczy podrozdziału 1.2);
- na s. 199 w wyliczance dwa razy została powtórzona ta sama treść;
- na s. 217 w wersie 6 zostało powtórzone dwa razy określenie „w tym przemocy”;
- na s. 234 Doktorantka pisząc o roku 2016 używa czasu przyszłego.

Analiza całości recenzowanej rozprawy doktorskiej mgr Klaudii Gołębiowskiej pozwala na stwierdzenie, iż stanowi ona interesujące studium badawcze. Biorąc pod uwagę wszystkie przyjęte kryteria oceny stwierdzam, iż recenzowana przeze mnie rozprawa

doktorska mgr Klaudii Gołębiowskiej pt. *Polityka integracyjna imigrantów w III RP. Europejskie standardy a polskie realia* odpowiada warunkom stawianym tego typu opracowaniom i wnoszę do Rady Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu o jej dopuszczenie do publicznej obrony.

Zielona Góra, 28.05.2017

KIEROWNIK
Katedry Historii Doktryn Polityczno-Prawnych
i Historii Prawa
Bernadetta Nitschke - Szram
dr hab. Bernadetta Nitschke-Szram, prof. UZ